

Emancipatiebeleid en de verzorging van kinderen

H. A. POTT-BUTER

In de afgelopen 15 jaar zijn er grote verbeteringen tot stand gekomen op het gebied van de emancipatie van vrouwen. De bepalingen in wettelijke regelingen waarin gediscrimineerd werd naar burgerlijke staat en sexe zijn (mede onder druk van internationale verdragen) grotendeels geëlimineerd en naar verwachting zal de "Algemene Wet Gelijke Behandeling" over niet al te lange tijd gereed zijn. De beroepsmogelijkheden van vrouwen zijn aanzienlijk uitgebreid. Meer en meer gehuwde vrouwen zijn betaalde arbeid gaan (of blijven) verrichten en hebben daardoor een grotere economische zelfstandigheid bereikt. De inkomenspositie van zowel gehuwde als niet gehuwde vrouwen is sterk verbeterd (in het bijzonder na de belastingverlichting van 1973). Maar wie zorgt er nu voor onze kinderen?

Jonge kinderen

Terecht wordt bij het emancipatiebeleid aandacht besteed aan het feit dat de arbeidsverdeling op de arbeidsmarkt nauw samenhangt met de arbeidsverdeling binnen gezinnen en wordt er gestreefd naar een eerlijker verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid over mannen en vrouwen, een gelijkere beroepsverdeling, en het doorbreken van ongelijke machtsverhoudingen. Terecht ook wordt gestreefd naar een uitbreiding van het ouderschapsverlof en wordt het wenselijk geacht in 1990, van de generatie die vanaf dat moment volwassen wordt, te verwachten dat ze - ongeacht geslacht of leefvorm - in staat zal zijn in eigen levensonderhoud te voorzien.

Het is echter onterecht dat met het belang van de verzorging en opvoeding van

jonge kinderen tot op heden nauwelijks rekening wordt gehouden. Kleine kinderen hebben recht op een verzorger/verzorgster die daarnaast geen andere arbeid kan of hoeft te verrichten. Door bij het beleid alle nadruk te leggen op de betaalde arbeid en erop te wijzen dat sommige ouders erin slagen betaalde arbeid en onbetaalde verzorgende arbeid te combineren, wordt volslagen voorbijgegaan aan de grote problemen van degenen die niet zo succesvol zijn.

Het is naïef te veronderstellen dat met meer (zwaar gesubsidieerde) kinderopvang en een ouderschapsverlof van ca. 3 maanden voor beide ouders of een deeltijdverlof van enkele jaren, de situatie van moeders op de arbeidsmarkt zal verbeteren. Het is eveneens naïef te veronderstellen dat een algemene arbeidstijdverkorting de oplossing tot alle problemen vormt. Helaas is er naast de trend van de toenemende arbeidsmarktparticipatie van gehuwde vrouwen nog een trend in vrijwel alle landen te constateren: de toenemende verpaupering van gezinnen met jonge kinderen en wel in het bijzonder van alleenstaande vrouwen met kleine kinderen.

De tweede verdiener

In Nederland zijn er vele maatregelen die (gehuwde) ouders beschermen: aan de kostwinner wordt een gezinsloon uitbetaald en bij de belastingheffing en sociale zekerheidsuitkeringen worden "alleenverdienerstoeslagen" en "kostwinnersstoeslagen" gegeven. Die maatregelen weerspiegelen de traditionele rolverdeling.

Voor de moeder die gelukkig getrouwd is en voor huishoudelijk werk heeft gekozen zijn dit goede regelingen. Voor de alleenstaande gescheiden of verlaten moeder

zijn dit echter slechte regelingen. De vader staat zelden een evenredig deel van zijn gezinsinkomen af en één op de drie gescheiden vrouwen moet zien rond te komen van een bijstandsinkomen. Dit betekent voor de betreffende vrouwen een inkomen beneden het sociale minimum, omdat ze het verschil tussen de minimale kosten van kinderen en de kinderbijslag: "de eigen verantwoordelijkheid van de ouders voor de kinderen" uit de bijstandsuitkering moeten aanvullen. De beschermende maatregelen kunnen bovendien bij jonge vrouwen, opgevoed met nieuwe aspiraties en wensen met betrekking tot de beroepsuitoefening, conflicten veroorzaken en ervoor zorgen dat buitenshuis werkende moeders, of moeders die dat alsnog willen, financieel gestraft worden.

Met ingang van 1985 is ons belastingstelsel zodanig ingericht dat het voor twee met elkaar gehuwde ouders voordeliger is indien één van de twee zich volledig met de verzorging van de kinderen bezighoudt dan wanneer beide ouders een deel van de betaalde arbeidstijd opgeven om voor de kinderen te zorgen.

Alle gehuwd- of niet gehuwd samenwonende volwassenen staan, indien ze beiden betaalde arbeid kunnen verrichten, voor het dilemma: of de één gaat betaald werken met een relatief lage belasting- en premiedruk en de ander doet het onbetaalde werk (zonder belasting- en premiedruk), of ze werken beiden betaald en worden dubbel belast door de combinatie van betaalde arbeid (met een relatief zware belasting- en premiedruk) met onbetaalde arbeid. Bij tweeverdieners zonder kinderen is het wel mogelijk huishoudelijke en betaalde (voltijd) arbeid te combineren, (alleenstaanden moeten dat meestal ook). Bij de aanwezigheid van jonge kinderen is dat echter niet mogelijk. Of er moeten anderen ingeschakeld worden (met naast de reeds genoemde relatief zware belasting en premiedruk over eigen arbeidsinkomsten het bruto inkomen van de vervanger) of men moet zelf voor de kinderen zorgen, waarbij geldt dat de onbetaalde arbeid in de privé sfeer – het inkomen in natura – geen bron van inkomen voor belastingheffing

is. Het gevolg is een extra zware belasting en premiestraf voor werkende en samenwonende ouders.

Basisuitkering

De oplossing voor deze onrechtvaardige situatie ligt in de erkenning van het feit dat kleine kinderen voortdurend aandacht en verzorging nodig hebben en recht hebben op een verzorger/verzorgster die daarnaast geen andere arbeid hoeft te verrichten, omdat we de verzorging en opvoeding van kleine kinderen daarvoor te belangrijk vinden. Evenals nu reeds geldt voor weduwen met kinderen zou iedere ouder een soort basis- of verzorgingsuitkering (als tegenhanger van de AOW) van ongeveer f 1.000,- per maand moeten ontvangen, gedurende 4 jaar (de verzorgingsstaak wordt daarna gedeeltelijk overgenomen door de kleuter/basisschool. De uitkeringsgerechtigde ouder kan dan zelf kiezen of hij/zij deze inkomensafhankelijke uitkering wil besteden aan: geheel of gedeeltelijk ouderschapsverlof; geheel of gedeeltelijk een andere arbeidsverdeling; kinderopvang door derden.

Om te voorkomen dat moeders net als in het huidige systeem gedwongen worden (tenzij ze een relatief hoog inkomen kan verdienen) tot de traditionele rol van huisvrouw, kan in de overgangsfase bij samenwonende ouders de uitkering voorwaardelijk worden uitgekeerd aan mannen die korter gaan werken om de verzorging van hun kind op zich te nemen. Verdere invoering kan dan vanaf 1990 plaatsvinden. De financiering van de basis- of verzorgingsuitkering kan geschieden door de kostwinnerstoelagen af te bouwen en geleidelijk de alleenverdienerstoelagen af te schaffen.

Korrespondentie-adres

Drs. H. A. Pott-Buter, Vakgroep micro-economie, Jodenbreestraat 23, 1011 NH Amsterdam.